

Moed!

Bij gelegenheid van het mini-symposium Preventieve Dyslexiezorg

Wied (A.J.J.M.) Ruijsenaars

230211 Den Bosch

Om tot echte verbeteringen te komen in het onderwijs is moed nodig én lange adem. Ik splits het in 3-en.

3 x Moed!

Zeker gelet op de actuele discussie over de tekorten in de basisvaardigheden

1e Moed!

In 1995 kwam het adviesrapport *Dyslexie Afbakening en Behandeling* uit. Dat heeft veel in gang gezet, maar het ging van meet af aan uit van een samenwerking tussen Onderwijs en Gezondheidszorg. En, niet onbelangrijk, dyslexie zou al in het voorjaar van Groep 3 kunnen worden vastgesteld. In een aantal gevallen zelfs eerder (!), bijvoorbeeld bij leerlingen met een familiair risico en problemen in de automatisering die van meet af aan bij ouders en leerkracht kunnen opvallen. Dus geen 3 x E-score, maar snelle en vroegtijdige hulp!

Na 1995 kwam een discussie op gang over de mogelijkheid van vergoede zorg. Dat was een behoorlijk strategische discussie met veel belangen. De uitkomst was een strikte en omslachtige regeling voor Ernstige Enkelvoudige Dyslexie (EED), een verschijnsel dat in geïsoleerde vorm maar beperkt voorkomt. In de praktijk kwamen veel leerlingen met forse problemen niet voor vergoede diagnostiek en behandeling in aanmerking. Dus traden er bijwerkingen op: de vergoede zorg functioneerde als een bypass-constructie naast het onderwijs, maar veel ouders zochten zelf de weg naar het krijgen van hulp en naar een dyslexieverklaring om aanpassingen bij bv. toetsen en examens te krijgen. Heel begrijpelijk, gelet op de problemen van hun kind.

Met de bezuiniging van 15% en overheveling naar de gemeentes in aantocht ontstond eind 2014 het idee voor het Project Preventieve Dyslexiezorg. Geen bypass meer en niet wachten tot de problemen ernstig zijn, maar van meet af aan een samenwerking tussen onderwijs en zorg. Binnen de school!

1995 GZR

Onderwijs + Specialisten Gezondheidszorg

Voorjaar Groep 3 (of eerder)

Strategische discussies vergoede zorg

(ontspoorde?) Bypass-constructie

Bezuiniging 1 januari 2015

Moed! → Project Preventieve Dyslexiezorg

Dit waren wat slogans die de start van het project aanmoedigden:

Tijd om te veranderen is nu aangebroken!

Doen, nu is het tijd!

Het enige wat nodig is, is moed! En het hoeft geen extra cent te kosten!

Dankzij de enorme inzet van velen en de betrokkenheid van ouders werd het project een succes. Lees het boek!

Veel meer hulp én
preventie van veel leed
voor hetzelfde geld!

Illustraties
Tamara de Roos

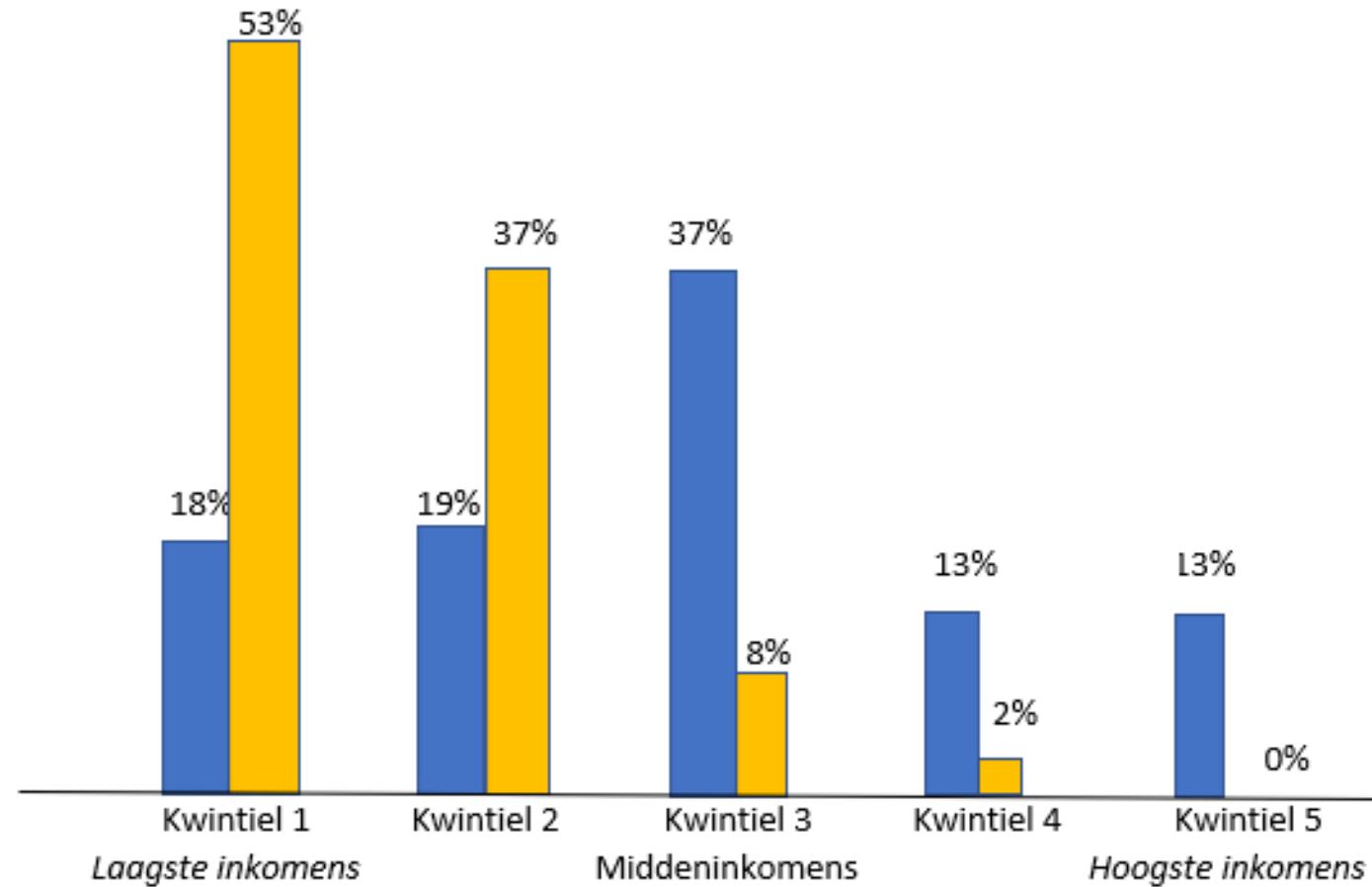
Cruciale rol van Ria Kleijnen als onafhankelijk projectleider

2^e Moed!

Een belangrijke vraag is wat er moet gebeuren om de tekorten in de basisvaardigheden in het onderwijs aan te pakken. Al snel wordt gekeken naar allerlei (belangrijke) randvoorwaarden, zoals meer geld, meer handen in de klas, kleinere klassen, eigen leerlijnen voor leerlingen met problemen, ... Het kunnen op zich belangrijke randvoorwaarden zijn, maar het zijn *rand*voorwaarden. De lees-/spelling- en rekenproblemen zijn immers inhoudelijke problemen. Die moet je inhoudelijk zo vroeg mogelijk onderkennen en erkennen. Aarzel niet om ze te benoemen, maar geef van meet af aan inhoudelijk goede hulp.

Ruime tijd geleden deden we in een internationaal team onderzoek naar de leerproblemen en de gevolgen daarvan bij volwassenen. We konden binnen de totale groep ook een vergelijking maken tussen Nederland en Vlaanderen. Deze twee deelgroepen bleken met name te verschillen in hun latere maatschappelijke positie, blijkend uit hun inkomen, duidelijk ten nadele van de volwassenen in Vlaanderen. Bij het zoeken naar een verklaring kwamen we tot de slotsom dat de positieve randvoorwaarden in het Vlaamse onderwijs kennelijk geen beschermende factor waren. De Nederlandse aanpak (vroeg onderkennen, durven benoemen van de problemen en ze direct aanpakken) leken op termijn verantwoordelijk voor de goede positie van de volwassenen met (o.a.) dyslexie. De boodschap uit dit onderzoek is: heb de moed om problemen vroegtijdig te signaleren en te benoemen. Bedenk geen tijdrovende procedures, maar begin. Het bespaart heel veel leed.

% Volwassenen met SRLD (dyslexie) in 5 inkomensgroepen in Nederland en Vlaanderen

Ten tijde van het onderzoek waren er enkele opvallende verschillen in randvoorwaarden.

Nederland	Vlaanderen
Relatief grote klassen	Kleinere klassen
Vroege signalering en benoeming	Zo min mogelijk vroege benoeming
Veel verwijzing naar externe hulp en S(B)O	Geïntegreerd Onderwijs (aanpassingsklas)
Lossere didactiek en groepsaanpak	Strakkere didactiek én huiswerk
Zelfde taal	
Vergelijkbare/zelfde methodes	

Mijn dringend advies:

Verzand niet in schijn discussies (bv. wel/geen 'dyslexie'). De vraag of dyslexie 'bestaat' is net zo oninteressant als de vraag of faalangst bestaat, of depressie, of motivatie, of intelligentie, ... Ze 'bestaan' allemaal niet, maar zijn allemaal uitingen van (en namen voor) een teveel of te weinig van bepaald gedrag. Wat telt is of we die uitingen voor lief willen nemen, negeren of de mensen die er last van hebben willen ontlasten en hulp bieden. Niet met als doel om ze te labelen, maar om hun probleem te erkennen en ze samen als vanzelfsprekend en normaal aan te pakken.

Dus: richt je op het inhoudelijke probleem, heb de moed om dat probleem te benoemen en te erkennen, en pak het deskundig samen aan. Ontkennen dat iets niet bestaat en dat koppelen aan bezuinigen is ronduit verwerpelijk.

3^e Moed!

Nogmaals: de actuele discussie over de tekorten in de basisvaardigheden

Ten aanzien van de meermaals gesignaleerde tekorten in de basisvaardigheden zijn verschillende stappen te zetten. Dat er tekorten zijn, is een zorg. Het probleem daaronder is het niet-geautomatiseerd zijn van de vaardigheden. Maar de verklaring is dat de methodes en kennis van de professionals inhoudelijk onvoldoende zijn om de automatisering adequaat tot stand te brengen. Dat is geen beschuldiging, maar een reden om de problemen inhoudelijk aan te pakken. Dat vraagt moed, veel moed. Het betekent immers een herziening van de opleidingen (terzijde: de minister voor het primair onderwijs gaat niet over het curriculum van de opleidingen van de onderwijsprofessionals!), maar ook een kritische analyse van de methodes. Die kunnen weliswaar effectief zijn, maar toch onvoldoende toegesneden op het (volledig!) automatiseren van de basisvaardigheden.

- 1) *Zorg*: het basisvaardigheden-eindniveau van de schoolverlaters daalt
- 2) *Probleem*: basisvaardigheden onvoldoende geautomatiseerd
- 3) *Verklaring*: veranderbare omgevingsfactoren: a) lesmethode/didactische visie b) opleiding c) beleid
- 4) *Kiezen van de best passende aanpak*: veranderbare factoren: **methode**/visie, **opleiding**, beleid
- 5) *Positieve/negatieve condities*: motivatie, capaciteit, geld, werkdruk
- 6) *Verwachting*: wat is de kans van slagen, gelet op punt 5)?
- 7) *Uitvoeren en toetsen*: voldoende lang! ← **Moed!**
- 8) *Evaluatie*: globale doel gehaald? Zo niet, herhaal de stappen vanaf 3). Dat kost tijd, maar er is geen andere weg. Kortetermijnoplossingen bestaan niet! Erken dat en zorg voor beleid dat dit blijvend ondersteunt.

1) *Zorg: het basisvaardigheden* ... *verlators daalt*

Daar zit een groot **inhoudelijk** probleem:
Er wordt niet expliciet ingezet op kennis
bij *á*lle onderwijsprofessionals over de
fundamenten van de basisvaardigheden.

2)

3) *Verkl...* ... *ne vis* ... *b) opleiding* ... *c) beleid*

4) *Kiezen van de best passende aanpak: veranderbare factoren:* **methode** /visie, **opleiding**, beleid

5) *Positieve/negatieve condities:* capaciteit, geld, werkdruk

6) *Verwachting:* kans van slagen?

7) *Uitvoeren en toetsen:* voldoende lang

8) *Evaluatie:* globale doel gehaald?

Moed!

Voor *élke* professional geldt:

Als ik instructie wil geven in de basisvaardigheden (lezen, spellen, rekenen/wiskunde), dan stel ik mezelf *altijd en telkens opnieuw* drie vragen:

1. Om **welke kennis** gaat het bij deze leerinhoud, deze taak of dit probleem?
[Te onderscheiden zijn: *Kennis van feiten, kennis van procedures, metacognitieve kennis*]
2. Wat is de **kwaliteit** van de beschikbare, vereiste (voor-) **kennis**?
3. Met welke **instructieprincipes** kan ik de kwaliteit van die kennis verbeteren?

Deze drie vragen zijn fundamenteel en gelden ook voor de begeleiders en gedragsdeskundigen. De beantwoording vraagt om inhoudelijke scholing*, onafhankelijk van methode of ‘school’. Ze vragen binnen elke benadering om een antwoord.

* Wij zijn bijna klaar met een beknopte aanpak voor de fundamenteen van basisvaardigheden en zullen dit zo ruim en toegankelijk mogelijk verspreiden (Wied Ruijsenaars & Cécile Ruijsenaars-Elshoff, 2023), inclusief een beknopte scholingsmodule. Iedereen die het wil verbeteren, kan dat natuurlijk doen.

Haal de Moet eruit en hou de Moed erin

(Volkskrant 02/02/2023)

... want ...

Wat Moed, dat moet

Elk beetje moed helpt

Het project Preventieve Dyslexiezorg is een fantastisch voorbeeld hoe het succesvol kan. Met veel dank aan Ria Kleijnen en alle anderen. Een goed voorbeeld dat veel navolging verdient.

Bedankt!

